

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

2 (414)

MARCH – APRIL 2025

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры, Абай атындағы ҚазҰПУ математика, физика және информатиканы оқыту әдістемесі кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Астана, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

РИШЕЛЬ Мариновски, білім беру саласындағы PhD, Летбридж университеті педагогика факультетінің профессоры, (Альберта, Канада), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К.Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің кәсіби білім беру педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

ӘБІЛДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар мен мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

БОЛАТБАЕВА Күлжанат Нұрымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Астана, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

ПЕТР Хайек, PhD, Юникорн университеті, Қаржы департаментінің қауымдастырылған профессоры (Чех Республикасы), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

ЖҰМАН Жаппар, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, ҚР ҰҒА құрметті академигі, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Халықаралық қолданбалы зерттеулер орталығының директоры (Алматы, Қазақстан). <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилянская академия» ұлттық университеті кафедрасының меңгерушісі (Киев, Украина), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихқызы, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры (Алматы, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.).

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген № **16895-Ж** мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Такырыптық бағыты: *«іргелі ғылым салалары бойынша жаңа жетістіктердің нәтижелерін жариялау»*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2025

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования, заведующая кафедрой методики преподавания математики, физики и информатики КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СЕМБИЕВА Ляззат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Астана, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

РИШЕЛЬ Мариновски, PhD в области образования, профессор факультета педагогики Летбриджского университета, (Альберта, Канада), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А. Букетова (Караганда, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Астана, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

ПЕТР Хайек, PhD, университет Юникорн, ассоциированный профессор Департамента финансов, (Чешская Республика), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

ЖУМАН Жаппар, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель Казахстана, почетный академик НАН РК, директор Центра Международных прикладных исследований Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан) <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № 16895-Ж, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: «публикация результатов новых достижений в области фундаментальных наук».

Периодичность: 6 раз в год.

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2025

EDITOR-IN-CHIEF:

ABYLKASSIMOVA Alma Yesimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Center for the Development of Pedagogical Education, Head of the Department of Methods of Teaching Mathematics, Physics and Computer Science at Abai KazNPU (Almaty, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SEMBIEVA Lyazzat Myktybekovna, Doctor of Economics, Professor of the Eurasian National University (Astana, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

EDITORIAL BOARD:

RICHELLE Marynowski, PhD in Education, Professor, Faculty of Education, University of Lethbridge, (Alberta, Canada), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

SHISHOV Sergey Evgenievich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education, Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Karaganda University named after E.A. Buketov (Karaganda, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-Chief of the journal “Standards and Monitoring in Education” (Moscow, Russia), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

BULATBAEVA Kulzhanat Nurymzhanovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Astana, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

PETR Hájek, PhD, Unicorn University, Associate Professor, Department of Finance, (Czech Republic), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

JUMAN Jappar, Doctor of Economics, Professor, Honorary Academician of NAS RK, Honored Worker of Kazakhstan, Director of the Center for International Applied Research Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan) <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

LUKYANENKO Irina Grigorievna, Doctor of Economics, Professor, Head of Department of the National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kyiv, Ukraine), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

YESIMZHANOVA Saira Rafihevna, Doctor of Economics, Professor of the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty).

The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *«publication of the results of new achievements in the field of fundamental sciences»*

Periodicity: 6 times a year.

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2025

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 2. Number 414 (2025), 569–586

<https://doi.org/10.32014/2025.2518-1467.945>

FTAMP 06.73.21

УДК 330.147

Zh.K. Taibek*, I.E. Kozhamkulova, B.I. Ospan, 2025.

M. Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan.

E-mail: Jasira.taivek@mail.ru

INVESTMENT POTENTIAL IN SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

Taibek Zhazira Koishymankyzy – Candidate of Economics, associate Professor of the Department of Finance, M. Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan, E-mail: Jasira.taivek@mail.ru, <https://orcid.org//0000-0001-9836-4889>;

Kozhamkulova Indira Erubaevna – Candidate of Economic Sciences, associate professor of the Department of «Economic Theory» at the M. Auezov University, Shymkent, Kazakhstan, E-mail: Indira.76.00@mail.ru, <https://orcid.org//0000-0002-3570-8936>;

Ospan Bagdatbek Ilesbekovich – Master, senior lecturer of the Department of Economics of the Department of «Economic Theory» at the M. Auezov University, Shymkent, Kazakhstan E-mail: Bagdatbek1980@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-8530-3120>.

Abstract. This article analyzes the state of the investment climate in the world and Kazakhstan as a whole in recent years, analyzes the volume and industries of investments. A favorable investment climate is a prerequisite for ensuring sustainable high-level economic development, attracting investment to regions and industries, and boosting entrepreneurial activity.

Investments contribute to the allocation of funds for significant industrial and social projects, expand the opportunities for the penetration of innovative projects, improve the quality of life and the overall socio-economic development of the country's population. Although the overall investment attraction figures have increased, according to the World Investment Report for 2024, we see that global foreign direct investment (FDI) decreased by 2% to \$1.3 trillion in 2023 amid the economic downturn and increased geopolitical tensions.

There is a reduction in infrastructure projects in developing countries for foreign direct investment in new industrial enterprises, attracting new investments in the relevant sectors. The research reveals the importance of innovation potential as a driving force for economic growth, characterizes the impact, influencing factors of companies' competitiveness and attracting foreign investment. The practical significance of the article. Research shows that the goals of economic development in the countries of Central Asia, where changes in the structure of investments are taking place, are currently being defined.

Keywords: Economic efficiency assessment, economic and financial results, investment activities, companies, financing, market, cost, growth, costs.

Ж.Қ. Тайбек*, И.Е. Кожамкулова, О.І. Бағдат, 2025.

М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Шымкент, Қазақстан.

E-mail: Jasira.taivek@mail.ru

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҰРАҚТЫ ӨСУДЕГІ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТ

Тайбек Жазира Койшыманқызы* – экономика ғылымдарының кандидаты, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің Қаржы кафедрасының доценті, Шымкент, Қазақстан, E-mail: Jasira.taivek@mail.ru. <https://0000-0001-9836-4889>;

Кожамкулова Индира Ерубаяевна – экономика ғылымдарының кандидаты, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің «Экономикалық теория» кафедрасының доценті, Шымкент, Қазақстан, E-mail: Indira76.00@mail.ru. <https://0000-0002-3570-8936>;

Оспан Бағдатбек Ілесбекұлы – магистр, М. Әуезов Атындағы Университеттің “Экономикалық Теория” Кафедрасының Экономика кафедрасының аға оқытушысы, Шымкент, Қазақстан, E-mail: Bagdatbek1980@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-8530-3120>.

Аннотация. Бұл мақалада соңғы кездегі жалпы дүние жүзіндегі және Қазақстандағы инвестициялық ахуалдың жай-күйі сарапталып, инвестициялар көлемі мен салалары бойынша талдаулар жасалды. Қолайлы инвестициялық ахуал экономиканың тұрақты дамуын қамтамасыз етудің, өңірлер мен салаларға инвестициялар тартудың, кәсіпкерлік қызметті жандандырудың міндетті шарты. Инвестициялар маңызды өнеркәсіптік және әлеуметтік жобаларға қаражат бөлінуіне ықпал етеді, инновациялық жобалардың ену мүмкіндіктерін кеңейтеді, еліміздегі тұрғындардың өмір сүру сапасын және жалпы әлеуметтік-экономикалық даму сапасын жақсартады.

Инвестициялар тарту бойынша жалпы көрсеткіштер өскенімен, 2024 жылғы Дүниежүзілік инвестициялар туралы Есепке сәйкес, жаһандық, тікелей шетелдік инвестициялар (ТШИ) экономикалық құлдырау мен геосаяси шиеленістің күшеюі аясында 2023 жылы 2% - ға 1,3 трлн долларға дейін қысқарғанын көреміз. Жаңа өнеркәсіптік кәсіпорындарға тікелей шетелдік инвестициялар бойынша дамушы елдердегі инфрақұрылымдық жобалар қысқарғанын, ал тиісті секторларға жаңа инвестициялар тартылғаны байқалады.

Зерттеулер экономикалық өсімнің қозғаушы күші ретіндегі инновациялық әлеуеттің маңыздылығын ашып, компаниялардың бәсекеге қабілеттілігі мен шетелдік инвестицияларды тартуындағы ықпалын, әсер етуші факторларын сипаттайды. Инвестициялардың құрылымындағы өзгерістердің орын алуы, қазіргі кездегі Орталық Азия елдеріндегі экономикалық дамудың мақсаттары анықталғанын зерттеулерден көрсетіледі.

Түйін сөздер: экономикалық тиімділікті бағалау, экономикалық-қаржылық нәтижелер, инвестициялық қызмет, компаниялар, қаржыландыру, нарық, құн, өсім, шығындар.

Ж.К. Тайбек*, И.Е. Кожамкулова, Б.И. Оспан, 2025.

Южно-Казахстанский университет им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан.

E-mail: Jasira.taivek@mail.ru

ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ В УСТОЙЧИВОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ РОСТЕ

Тайбек Жазира Койшыманкызы – кандидат экономических наук, доцент кафедры «Финансы» ЮКУ имени М.О. Ауэзова, Шымкент, Казахстан, E-mail: Jasira.taivek@mail.ru, <https://0000-0001-9836-4889>;

Кожамкулова Индира Ерубасевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономическая теория» ЮКУ имени М.О. Ауэзова, Шымкент, Казахстан, E-mail: Indira76.00@mail.ru, <https://0000-0002-3570-8936>;

Оспан Багдатбек Илесбекович – магистр, старший преподаватель кафедры «Экономическая теория» экономического факультета Университета имени М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан. E-mail: Bagdatbek1980@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8530-3120>.

Аннотация. В данной статье проанализировано состояние инвестиционного климата в мире и Казахстане в целом за последнее время, проведен анализ объемов и отраслей инвестиций. Благоприятный инвестиционный климат является обязательным условием обеспечения устойчивого высокого развития экономики, привлечения инвестиций в регионы и отрасли, активизации предпринимательской деятельности.

Инвестиции способствуют выделению средств на значимые промышленные и социальные проекты, расширяют возможности проникновения инновационных проектов, улучшают качество жизни и общее социально-экономическое развитие населения страны.

Хотя общие показатели по привлечению инвестиций выросли, согласно отчету о мировых инвестициях за 2024 год, мы видим, что глобальные прямые иностранные инвестиции (ПИИ) сократились на 2% до 1,3 трлн долларов в 2023 году на фоне экономического спада и усиления геополитической напряженности. Отмечается сокращение инфраструктурных проектов в развивающихся странах по прямым иностранным инвестициям в новые промышленные предприятия, привлечение новых инвестиций в соответствующие сектора.

Исследования раскрывают важность инновационного потенциала как движущей силы экономического роста, характеризуют влияние, влияющие факторы конкурентоспособности компаний и привлечения иностранных инвестиций. Практическая значимость статьи. Из исследований видно, что в настоящее время определены цели экономического развития в странах Центральной Азии, где происходят изменения в структуре инвестиций.

Ключевые слова: оценка экономической эффективности, экономико-финансовые результаты, инвестиционная деятельность, компании, финансирование, рынок, стоимость, рост, затраты.

Кіріспе. Қазақстанда экономикалық өсімге қол жеткізіп, аймақтың экономикалық тұрақтылығы мен одан әрі дамуын қамтамасыз етуде инвестициялардың маңызы күннен-күнге артып келеді. Экономиканы күрделі қайта құрылымдаудың бірқатар кезеңдері өтті, бұл инвестициялық белсенділікті арттыру мен жүзеге асырудың қолайлы тұжырымдамасы мен тетіктерін әзірлеу тұрғысынан белгілі бір қиындықтармен қатар жүрді. Шетелдік инвестициялар экономикасы ашық барлық елдерде құпталады дегенмен, инвестициялардың тиімділіктері мен қорытындылары бірден өз нәтижелерін бермеуі мүмкін. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, инвестициялық қызметтің инновациялық әлеуетінің экономикалық тиімділігін бағалау әлемде тек мемлекеттер үшін емес, жеке адамдар мен бизнес субъектілері үшін де аса маңызды. Әртүрлі елдердегі инвестицияларды бағалаудағы қадамдар мен әдістемелер инвестициялардың тиімділіктерін бағалау қырларының көп екендігін сипаттайды.

Фирмалардың халықаралық бірігуі мен топтасуының саны өсуде, соңғы кездерде елімізде шетелдік инвестициялардың салалық құрылымында өңдеу өнеркәсібі мен саудадан жоғары технологиялық салалар мен қызметтерге инвестицияларға ығысу көріністері байқалады. Еліміздің инвестициялық тартымдылығы шетелдік компанияларға ұсынатын артықшылықтардың қатарына саяси және макроэкономикалық тұрақтылық, қолайлы климаттық жағдайлар, арзан жұмыс күші, табиғи ресурстар, интеграцияланған көлік-логистикалық жүйе, сонымен қатар қолайлы географиялық орналасу, т.с.с. көптеген көрсеткіштер жатады. Мысалы елімізде 2024-ші жылы қаржыландыру көздері бойынша негізгі капиталға салынған инвестициялар көлемі 19 374 965 647 мың теңгені құрап, 2023 жылға қарағанда, пайызбен 107,5 көрсетті. Әлемдегі көптеген аймақтарда тікелей шетелдік инвестициялар азайды, ал тікелей шетелдік инвестициялардың (ТШИ) ағыны экономикалық топтар мен аймақтар бойынша бөлінеді, олардың айрымалары миллиардтаған доллар және пайыздық өзгерістері де байқалған.

Осы ретте дамудың ұзақ мерзімді ерекшеліктеріне сай, 2030 жылға дейінгі инвестициялық қаржыландыруды дамытуды жүзеге асыруға бағытталған шаралар қатарына тұрақты дамуды қаржыландыруды жаңарту бойынша жаңа бағдарламаларды тез қабылдап, инвестициялар бойынша саяси шараларды орындауды талап етеді.

Материалдар мен әдістер. Қазақстанда айтарлықтай инвестициялар мұнай-газ, тау-кен өндіру өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы және электр энергиясымен жабдықтау т.с.с. сияқты экономиканың негізгі салаларын дамытуға бағытталған. Инвестициялық қызметтің тиімділігі мен ашықтығын қамтамасыз ету үшін ҚР Үкіметі тиісті заңнаманы әзірлеп, енгізді. Дегенмен, инвестициялардан түсетін ең үлкен пайда деңгейлері біздің ойымызша әлі де жоғары деңгейде болуы тиісті, ол тұрақты жалғасады. Қайта инвестицияланған кірісте тікелей инвестициялардың маңызды құрамдас бөлігі көрініс табуы керек.

Қаржыландыру шарттары жеңілдейтін болса, жобаны қаржыландыру

көлемі де артады, мысалы, 2023 жылғы хабарландырулар бойынша бір ғана «Greenfield» жобасының өсуі көлемі, ТШИ-лер көлеміне әсер етеді. Алайда ақша ағыны 2024 жылдың бірінші тоқсанында әлі де әлсіз, қарапайым жыл бойына өсу мүмкіндігі аз. Зерттеулерде инвестициялардың көлемі талданып, олардағы құрылымдық өзгерістерінің жай-күйін қарастыру, экономикалық тиімділіктерін анықтау, еліміздегі бизнесті дамытуды жеңілдету және цифрлық мемлекеттік шаралар көмегімен ашық және оңтайлы мемлекеттік қызметтерді ұсыну, бәсекелестік ортаны құру арқылы инвестициялардың экономикаға қызметін жақсартуды қарастыру көзделген. Инвестициялық жағдайды жақсартудағы онлайн қызметтерді ұсыну мен ақпараттық порталдардың айтарлықтай ықпалын зерттеп, осы құралдардың цифрлық үкіметтің кеңірек дамуын қолдайтыны, атап айтқанда дамушы елдерге көптеген пайда әкелетіні айтылған. Атап айтсақ, 1990-шы жылдардан бастап, ТИ ағымы Индия, Қытай, Бразилия, Мексика, Африка, Азия елдеріне күннен-күнге артып келеді.

1970-ші және 2000-ші жылдар аралығында кірістіліктің жоғары деңгейдегі елдеріне ТИ ағымы ЖІӨ-нің көп бөлігін құраған болса, 2010-2019 шы жылдар аралығында кірстің төмен деңгейі бар елдерге салынатын ТИ-дің ЖІӨ-гі үлесі артты. Орталық Азия елдері де көптеген жағдайларда тікелей инновациялық инвестициялардың көлеміне тәуелді болып отыр, мысалы 2010-2019 жылдар аралығында ол ЖІӨ-нің орташа 4% құраған. Алайда, тікелей инвестициялардың артуы, өз экономикасын шетелдік капиталдың көмегімен қаржыландырып отырғандығын, макроэкономикалық әсерлерінің болуы мүмкіндігін ескермейтінін көрсетеді.

Нәтижелер мен талқылау.

Зерттеу барысында инвестициялардың экономиканы дамытудағы қажеттілігіне зерттеулер жасалып, инвестицияларды әртүрлі салаларда диверсификациялаудың нәтижелері бойынша отандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми жұмыстарына талдаулар жасалды, ҚР-дағы инвестициялық әлеуетінің артуына және инвестициялардың тиімділігіне әсер етуші факторлардың тобы қарастырылды. Бүгінгі таңда инвестициялардың елдің экономикалық дамуы үшін қажеттілігі мен маңыздылығына күмән жоқ, алайда қаржыгерлер арасында инвестициялардың елдердің экономикасындағы нақты қаржылық тиімділігін анықтауда, талдауда бір-біріне қайшы келетін әртүрлі пікірлер бар. Бұл жұмыста әдебиеттердегі анықталған классификацияларды талдауға негізделген инвестицияларды жіктеу үшін қолданылатын өлшемдерді жүйелеуге, инвестициялық нарыққа кері әсер ететін факторларды анықтауға әрекет жасалды.

Мысалы, авторлардың пайымдауынша (Brenner, 2006: 369) ТШИ инновациялық белсенділікке және негізінен факторлардың жалпы өнімділігіне оң әсер ететінін көрсетеді орта дамыған елдерде екінші уақыт кезеңінде, ал аз дамыған елдерде жалпы фактор өнімділікке теріс әсер етеді. Капитал мен еңбек ресурстарына оң әсер етеді бірінші кезеңдегі дамыған елдерде шетелдік капиталдың дамушы елдерге ағымы жалпы күтілетін нәтижелерге

сай емес, яғни адам капиталының жетіспеушілігі мен құлықсыздығы тікелей инвестициялар құрылымына әсерін тигізеді.

Кейінгі зерттеулерінде де құрылымдық проблемалардың нәтижелері ретінде нарықтың дамымағандығы, қаржы нарығының шектеулігі, макроэкономикалық саясат пен институциональды кедейлік аталады. Жалпы зерттеуде елдердің инвестициялық тартымдылығын бағалау үшін (Dunning, et al., 1992:3) Дж. Даннингпен ұсынылған тұжырымдама кең көрініс тапты. Бұл тұжырымдаманың негіздері өзінің басқа бәселестерімен салыстырғандағы компанияның қандай артықшылықтарды иеленуі тиіс екендігі және болашақта ТҰК айналу ықтималдығы көрсетіледі. Шетелдердегі тікелей инвестициялардың ағымының сақталған азғана бөлігі, елдің ішіне ағылатын тікелей инвестициялардың өсімін көрсетеді, бұл екінші кезенді сипаттайды (Dunning, et al., 1992:3). Даннингтің болжамдары бойынша қаржылық операциялар компанияға негізгі 3 артықшылықты иеленген кезде компанияларға пайда алып келетіні айтылды, оның тұжырымдамалары бойынша артықшылықтар – инфрақұрылымды дамыту; елдің табиғи ресурстармен қамсыздандырылуы; арзан жұмыс күші.

Меншіктілік – жаңа әлемдік нарықтарға енудегі фирманың бәсекеқабілеттілігін қамсыздандыру; тікелей инвестициялардың бағытын анықтайтын орналасу аумағы; конфигурациясын анықтайтын ұлттандыру (осы арқылы компания жаңа нарықтарға бағытталады).

Инвестицияларды қабылдаушы елдердің орналасуы да инвестицияларды ұлттық экономикаға тартудың негізгі факторы. Сонымен қатар транспорттау мен байланыс, инвестициялау кезеңіне қолайлы жағдай жасау, еңбек нарығының артықшылықтары, табиғи және мәдени факторлар деген артықшылықтар да бар. Шетелдік фирмалар алғашқы кезеңде орын алған жағдайға жауап ретінде импортты шектеу саясатын сезінеді, бұл шетелдік фирмалардың импорталмастырушы салаларға экономиканың өсімі есебінен не азаматтардың сатып алу қабілетінің артуынан инвестициялауын арттыруын көрсетеді.

Шетелдік фирмалар ескерусіз ресурстардың атап айтқанда жоғары технологиялар, тіркелген сауда маркалары, басқарушылық шешімдер сияқты нақты деңгейін қолданып, инвестициялық мүмкіндіктерді арттырады. Бизнесті қамтитын кешенді талдау нәтижелері Еуропадағы шағын және орта бизнесті қаржыландыру біртекті емес екенін, бірақ қолданылатын қаржыландыру құралдарының санына және олардың комбинацияларына байланысты әртүрлі қаржыландыру үлгілері бар екенін көрсетеді. Сонымен қатар, шағын және орта бизнесті қаржыландыру түрлері фирмаға, өнімге, салаға және елге тән ерекшеліктеріне қарай өзгерістерге ұшырауы мүмкін (Moritz, 2015). Жалпы инвестицияларды қабылдаушы елдердің ресурстарды орынды жұмсау қабілетінің көрсеткіштері ретінде институттардан өзге, қаржылық дамуын қарастыру маңызды, егер елдің қаржы секторы жақсы дамыған болса, отандық та, шетелдік те инвесторлар дамиды. БҰҰ экономикалық қызметі аясындағы көптеген эконометрикалық зерттеулері бойынша, тікелей инвестициялардың

экспорты мен импортының спецификалық себептері көбінесе тығыз байланысты, бірақ олардың атқаратын ролі әртүрлі.

Ал тез дамитын қаржы нарығы қаржылық ресурстардың ұтымды бөлінісін қалыптастыруға, тәуекелдерді диверсификациялауға, инвестицияларды мониторингтеуге әсерін тигізеді (Levine, 2005:69). Мұндай нарық қаржылық шектеулердің есебінен жекелеген инвестицияларды тартуға алып келеді. Қаржы нарығы арқылы сыртқы көздерге қол жеткізу шетелдік инвесторларға өздерінің алғашқы кездердегі тұрақты шығындарын жабуын, және өз өндірістерін қаржыландыруын, әсіресе қаржы мекемелері шетелдік инвесторлардың ТИИ шығындарын жабуға құлықсыз болуы кезеңінде маңызды. (Desbordes, et al., 2017:15). Қаржы нарығы мен қаржы институттарының қызметтері жақсы дамыған кезде, инвестициялардың макроэкономикалық нәтижелерінің жоғары деңгейде болатынын статистикалық салыстырмалы деректер көрсетеді. Инвесторлар, әсіресе ірі институционалды инвесторлар, көбінесе әр түрлі қаржылық қызметтерге қол жетімділікті фьючерстер, опциондар сияқты құралдар арқылы жақсартуға тырысады. Көптеген авторлардың пікірлерін сараптай келе, шетелдік инвестициялардың қабылдаушы экономикаға әсерін, әртүрлі зерттеулер арқылы карама-қайшы тұрғыдан атап көрсетуге болады: олардың жағымды да, жағымсыз да әсерлері болуы мүмкін. Мысалы, шетелдік капиталға көбірек инвестиция салу инвестицияларды қабылдаушы елдердің бәсекеге қабілеттілігін арттыратын болса, кейде керісінше салынған елдегі жергілікті кәсіпкерлердің жұмыс күшін пайдаланғаны үшін жоғарғы жұмыс ақысын төлей алмауларына байланысты, жергілікті кәсіпорындардағы жұмыс күшінің қымбаттауын туындатады. Тікелей шетелдік инвестициялар дамушы елдер үшін тек қаржы және жұмыспен қамту көзі ғана емес, сонымен қатар дағдыларды, технологияларды, ұйымдастырушылық және басқарушылық тәжірибелер мен нарықтарды игерудің негізгі құралы болып табылады.

Сонымен қатар, бұл технологиялар трансферті, дамушы елдердегі экономикалық өсуге ықпал ету және экономикалық өсуге қол жеткізудің тиімді арнасы. Сондықтан, экономикасы нашар дамыған елдер ресурстар мен дағдылардағы шектеулерді жою үшін басқа серіктестеріне қарағанда тікелей шетелдік инвестицияларға көбірек басымдық береді. Тікелей шетелдік инвестициялар ішкі капиталды қалыптастыру, экспортты ұлғайту, жұмыс орындарын құру, ресурстарды бөлу тиімділігін арттыру, технологияларды беру және экспортты ілгерілету арқылы кейбір елдердегі (мысалы Қытайдағы) экономикалық өсуге айтарлықтай ықпал етті. Инвестициялық белсенділіктің жоғары деңгейі әлемдегі кез-келген елдің экономикалық және инновациялық даму факторларының бірі болып табылады, инвестициялар ағынының салалардың, аймақтардың, елдердің экономикалық өмірі мен әлеуметтік дамуының арқасында өндірістің төмендеуі, жұмыссыздық пен қоғамдағы әлеуметтік шиеленісті қамтамасыз ету. Инвестициялар ағынының проблемасы дамушы елдердегі көптеген өнеркәсіптік кәсіпорындардың негізгі құралдарының тозуының жоғары деңгейімен алдыңғы қатарда. Бұл кәсіпорын

активтерінің амортизациясының жағымсыз салдарының алдын-алу деңгейінің едәуір жоғарылауымен мүмкін (Isai, et al., 2021).

Кейбір талдаулар арқылы Біріккен Ұлттар ұйымының Сауда және Даму Жөніндегі есептемелері бойынша Азия-Шығыс Азия, Оңтүстік-Шығыс Азия, Таяу Шығысты қамтитын бірнеше субаймақтардың жиынтығы арасында, олардың ішінде шығыс Азия мен Оңтүстік-Шығыс Азия ТШИ ағыны үшін ең тартымды субаймақтар болып табылатынын көрсетті. Тиісінше, кейбір аймақтар тікелей шетелдік инвестицияларды тартуға өте қабілетті, ал басқалары әлсіз болып қалады. Сондықтан даму саясатын жүргізу үшін ТШИ ағынына әсер ететін факторларды және олардың аймақтық айырмашылықтарын түсіну өте маңызды.

Азиядағы әртүрлі мәдени және демографиялық факторлар әсеріне байланысты жұмысшылардың біліктілік деңгейі, жұмыс күшінің құны, гендерлік қатысу және жұмысшылардың жас құрылымы сияқты еңбек факторлары тұрғысынан көптеген айырмашылықтар бар. Жұмысшылар арасындағы бұл айырмашылықтар еңбек динамикасының өзгерістерін сипаттайды.

Зерттеулерге сай, Азия кесіндісінде кейбір субаймақтар мен елдерде жоғары сапалы, білікті жұмыс күші бар, ал басқа елдерде біліктілігі төмен жұмысшылар да жұмыс күшіне сұранысты қалыптастырады. Мысалы Азияның жекелеген аймақтарында да жұмыс күшінің өзіндік құнында айырмашылықтар бар, ал Оңтүстік-Шығыс Азия Азиядағы еңбек шығындары салыстырмалы түрде төмен аймақ болып табылады. Сонымен қатар Азия аймағындағы әйелдердің де жұмыс күшіне қатысу деңгейі елдердің арасындағы әр түрлі (бірыңғай емес) көрсеткіштерді сипаттайды. Елдердің, тұрғындардың діни және мәдени, табиғи ерекшеліктеріне сай, таяу Шығыс елдерінде әйелдердің жұмыс күшіне қатысуының өте төмен деңгейі байқалады. Сонымен қатар, еңбек шығындары тұрғысынан теория еңбек шығындары төмен елдер мен аймақтар ресурстардың үлкен көлемін тартады деп болжайды. Тиісінше, бір субаймақтағы елдер жұмыс күшінің динамикасы мен тікелей шетелдік инвестициялар ағыны арасындағы тұрақты емес қатынастарды көрсететіні байқалады.

Осылайша, бұл зерттеу инвестициялық нарықтағы белсенді анықтаушы фактор жұмыс күшінің динамикасының өзгерістерін; жұмыс күшінің біліктілік деңгейінің, жалақы мөлшерлемелерінің және жұмыс күшіне гендерлік қатысудың соңғы кездердегі инвестициялар құрылымындағы өзгерістер бойынша жетекші позицияда тұрған - Азиядағы тікелей шетелдік инвестициялардың ағынына әсерін зерттейді.

ТШИ ағындары мен оның қозғаушы күштер арасындағы қатынастар туралы теориялық және эмпирикалық тұжырымдар жан-жақты көзқарасқа ие. Инвестициялардың экономикалық тиімділігін бағалауда тәуекелдер, пайда және уақыт маңызды факторлар ретінде қала береді онда инвестордың шешім қабылдау факторлары да маңызды. Инвестициялық іс-әрекеттің әсерін бағалау сапасы, ең алдымен, оның негізгі қызметі болып табылады, ал аталған үш

айнымалы, сондай-ақ басшылықтың өзара қарым-қатынастары мен ықпалын білдіру қабілеті туралы мүмкіндігінше аз әсерін тигізеді (Isai, et al., 2021:5). Компанияның ажырамас мақсаты ретінде құндылықты құру барабар әдістерді таңдау және таңдау арқылы қалыптасады және оны бағалау әдістері әртүрлі. Инвестициялық құндылықты бағалаудың негізгі әдістемелік негіздері үлгілермен қалыптасады, дисконтталған ақша ағындары, олар сонымен бірге инвестициялық мақсаттағы нақты шешімдер қабылдаудың орталық нүктесі болып табылады және қазіргі уақытта әлемдік деңгейдегі ең кең қолдану аймағын құрайды. Жалпы интеграциялық мақсаттар тұрғысынан алғанда, күрделілік пен өзара байланысқа ие фирманың мақсаты - экономикалық тиімділіктің көрсеткіштері арасындағы алшақтықты анықтау. Кәсіпорындаға ең жиі қолданылатын көрсеткіштер қол жеткізілген пайдаға негізделеді, ол инвестициялық жобаның жекелеген жылдарында әртүрлі анықталады. Көбінесе тиімділіктің негізгі көзі - пайда мен залал туралы есептер арқылы анықталады (көрсеткіштер қатарына капиталдың кірістілігі, пайданың көлемі, шығындар аумағы, т.с.с. құрайды).

Инвестициялық жобаларда капиталды бюджеттеудің талап етілетін міндеттері қатарында ақша ағындарын анықтау, оларды бағалау шешуші рөл атқарады. Көбінесе көрсеткіштер мен шамалардың шамадан тыс артық болуына байланысты әдетте, жобаны дайындайтын субъектілер тарапынан осы процеске көбірек қатысу орын алады және мұндай шамаларды сандық бағалау жобалардағы ақша ағындарына айналады, сондықтан ақша ағындарының мөлшері мен құрылымын дұрыс бағаламау қаупі туындаулары мүмкін. Негізсіз инвестициялық белсенділік іс жүзінде мұндай жағдайдың жиі себебі болып табылады; менеджерлер инвестициялық шешімдердегі шығындар мен күтілетін пайданы ұтымды бағалаудан алдын, мүмкін емес көріністер бойынша жиі қабылданатын жобаны дәл сипаттайды (Lehutova, et al., 2013:3).

Инвестициялық жобалардың экономикалық тиімділігін бағалау үшін әр түрлі көздерде пайда, пайда мөлшерлемелері, инвестициялардың өтелу мерзімі, таза дисконтталған құны, кірістілік индексі сияқты көрсеткіштерді пайдалану ұсынылады. ТШИ ұлттық деңгейде жетіспейтін қаржылық ресурстарды тартуға мүмкіндік бергенімен экономика, технологиялық дамуға ықпал етеді және әртүрлі нарықтық институттарды құрады еңбек өнімділігін арттыру, ТШИ жергілікті экономикаға да жойқын әсер етуі мүмкін, оларды бағаның жоғары кедергілері бар жетілмеген бәсекеге қабілетті экономикаға тарту. (Suleymanov, 2021:9).

Тікелей шетелдік инвестициялар көлемі мен экономикалық өсудің арасындағы байланыс бір-біріне жақындаған сайын, теориялық тұрғыдан алғанда, бұл келесі жылдарға арналған өсу үлгілері мен дәстүрлі өсудің арасындағы айырмашылықтарға байланысты үлгілерді көрсетеді (Luiz, 1997:33). Дамыған елдер үшін шетелдік инвестициялар экономикалық өсудің қосымша қозғаушы күші, ал экономикасы дамып келе жатқан елдер үшін көптеген салалардағы капиталдың негізгі көзі. Сондықтан да, көптеген елдерде

шетелдік инвесторлар үшін нақты ұлттық режим енгізілген, яғни елдің ішінде сақталуы тиіс құқықтық не экономикалық ережелер бар. Сондықтан да, негізгі мақсаттардың біріне жету - ұлттық меншіктің жоғары деңгейін сақтауды қажетсінеді және жергілікті инвесторларға бақылау орнатады.

Инвестициялар ағыны сонымен қатар өнімділікті де арттырады. Инвестициялардың түрлерінің артуы өнімнің бәсекеге қабілеттілігіне тікелей әсер етеді, олардың сапасын халықаралық деңгейге шығарады, яғни тауарларды өндіруде бұл қызметтер сыртқы нарықтармен байланысты кеңейтеді.

Инвестиция нарығы сонымен қатар әлеуметтік қақтығыстардың өсімі мен жұмыссыздық, бақыланбайтын инфляция, капитал, ресурстар мен еңбектің халықаралық бөлінісіндегі тұрақсыздыққа әкелетін факторлардың шиеленісуінен сақтанады (Саймон, 2025:451). Бұған сатылатын инвестициялық ресурстардың көлемін ұлғайту және оларды материалдық өндіріс пен әлеуметтік саланың басым бағыттарында тиімді пайдалану арқылы қол жеткізіледі. Елдегі инвестициялар әлеуеті жаңа ғылыми-техникалық негізде қалыптасқан өндірістік әлеуетті толығымен қалыптастырады және инвестиция салынатын елдердің әлемдік нарықтардағы бәсекелестік жағдайын алдын-ала анықтайды. Тәуекелдің абсолютті деңгейінен гөрі кірістіліктің белгісіздігі шағын бизнес нарығына несиелеу мен инвестициялаудың мамандандырылған қаржылық қызмет ретінде қарастырылуының басты себебі болып табылады. Коммерциялық негізде жұмыс істейтін барлық қарыз немесе үлестік инвесторлар келесі төрт негізгі топқа жататын бірқатар әдістер арқылы қолайсыз іріктеу мен моральдық қауіптерді азайтуға тырысады (Roberts, 2023:148).

Кәсіпорындарға не олардың жарғылық капиталына салынатын тікелей инвестициялар, портфельдік инвестициялар және басқа активтер түрінде шетелдік капиталды тарту көптеген елдер үшін, әсіресе экономикалық және әлеуметтік мәселелер көбірек танылатын және туындайтын мемлекеттер үшін маңызды рөл атқарады. Инвестициялық жобаның тиімділігін бағалау, жобаны іріктеу мен компания бағдарламасына жобаға енгізудің басты бөлігі.

Инвестициялық жобаның тиімділігі оны жүзеге асырудан алынған нәтижелердің қатысушылардың мақсаттары мен мүдделеріне сәйкестігінен көрінеді. Жобаның тиімділігін бағалау процесін екі өзін-өзі толықтыратын қосымша бөліктерге бөлуге болады, қаржылық және экономикалық (Каранфил, и др., 2022:8).

Күрделі салымдардың тиімділігін анықтаудың қолданыстағы әдістерін бағалай отырып, оларды пайдаланудың негізгі кемшілігі еңбек ресурстарының жай-күйі мен қолданылуын есепке алу механизмінің болмауымен байланысты деп айтуға болады, ал олардың ең тиімділерін таңдау негізінен субъективті көзқарасқа ие. Осыған байланысты негізгі капиталға салынған инвестициялық салымдардың тиімділігін бағалау тәсілдерін жетілдіру еңбек құралдарын ұдайы өндіру процесін басқарудың маңызды міндеті болып табылады (Хлынин, и др., 2011:4).

Негізінен кез-келген шетелдің инвестор белсенді кәсіпорынға салым

жасамастан бұрын, тартымдылықты анықтауда бір немесе бірнеше әдістерді қолдануға болады, осылардың негізінде капиталды бөлу туралы шешімдерді қабылдауға мүмкіндік беретін зерттеулер жүргізіледі.

Көбінесе, шетелдік инвестициялар елдердің, әсіресе дамушы елдердің экономикалық өсуіне, өндірістің дамуына ерекше серпін береді. Шетелден тартылатын инвестициялардың оларды қабылдаушы елдердің экономикасына кері әсерінің тағы бір жағымды жағы -ішкі инвестицияларды шетелдік инвестициялармен ығыстырудың, жергілікті фирмаларды бәсекеге қабілетті шетелдік фирмалармен ығыстырудың әсері, яғни жергілікті фирмалардың жай ғана дамуға, өсуге, әлемдік нарыққа шығуға мүмкіндігі жоқ. Бұл әсер екіұштылықтан алыс деп айтуға болады, өйткені шетелдік инвестициялар еңбек өнімділігін арттыру және технологиялар трансфертінің сыртқы әсері арқылы ұлттық фирмалардың дамуына ықпал ете алады, бұл шетелдік инвестициялардың қабылдаушы экономикаға оң әсерінің бірі болып табылады.

Қазіргі уақытта әлемдік экономиканың жаһандануымен елдер арасындағы шетелдік капитал ағыны жоғары деңгейге жетті. Шетелде жұмыс істейтін шетелдік капиталдың көлемі орасан зор. өнімдерді өндіруді ынталандырады, өйткені бұл оған сұранысты тудырады.

Жергілікті фирмалар қосымша өндірістік қуаттарды құруға мәжбүр, өйткені егер олар шетелдік компаниялардан, елдерден сұраныс болмаса, олар бұл тауарларды өндірмейді. Жыл сайын халықаралық капитал ағындары шамамен 0,7–1,2 трлн. долларға бағаланады, оның ішінде тікелей инвестициялар — шамамен 0,13–0,24 трлн доллар, қоржын көлемі — 0,12–0,67 трлн доллар шамасы.

Әлемде жинақталған тікелей инвестициялардың көлемі ғана шамамен 3 триллион долларды құрайды.

Қазіргі халықаралық экономикалық өмірдің бейнесін, ең алдымен, шет елдермен белсенді сауда жасап қана қоймай, сол жерге белсенді инвестиция салатын компаниялар жасайды.

Капитал экспортының жалпы көлемінде мемлекеттік капитал экспортының рөлі мен үлесі артып келеді (шамамен 25 %). Дамушы елдерге экспортталатын капиталдың жалпы көлемінің 90% — ы мемлекеттік капитал, ал Шығыс Еуропа мен ТМД елдеріне — 35 % (жеңілдетілген несиелер түрінде-35%, пайызсыз несиелер түрінде — 65%). Әлемдік экономикадағы көші-қон капиталының 50% - дан астамы жеке тұлғаларға (корпорациялар, ТҰК, банктер, инвестициялық, зейнетақы, сақтандыру қорлары және т.б.) тиесілі. Соңғы онжылдықтарда банктердің үлесін 50-ден 25% - ға дейін төмендету және ТҰК капиталының үлесін бір мезгілде ұлғайту үрдісі байқалды, индустриалды дамыған елдер арасында қоныс аударатын жеке капиталдың көлемі өсуде (шамамен 75 %). Жеке және мемлекеттік капиталдың жалпы көлеміндегі тікелей инвестициялардың үлесі артып келеді.

Жобаларды халықаралық қаржыландыру ең кедей елдер үшін өте маңызды, бұл оларды инвестициялардың осы түріндегі жаһандық құлдырауға душар етеді.

Дағдарыстар, протекционистік саясат және аймақтық қайта құрулар әлемдік экономиканы бұзады, сауда желілерін, реттеуші ортаны және жаһандық жеткізу тізбегін бөлшектейді. Бұл жаһандық инвестициялық ағындардың тұрақтылығы мен болжамдылығына нұқсан келтіріп, кедергілерді де, оқшауланған мүмкіндіктерді де тудырады. Халықаралық үшін жаһандық ортадағы бизнес және трансшекаралық инвестициялар күрделі ахуалда, 2024 жылы бұл қиын міндет болып қала береді. Алдағы кезеңдерде экономикалық өсудің баяулауы күтілуде (1-кесте).

Кесте 1- Әлемдік жалпы ішкі өнімнің, жалпы негізгі капиталдың өсу қарқынын қалыптастыру (сауда және тікелей шетелдік инвестициялар (Пайызбен))

Өзгеріс қатарлары	2021	2022	2023	2024*
Жалпы ішкі өнім	6.2	3.0	2.7	2.6
Тауарлармен сауда жасау	10.0	3.8	-0.6	2.0
Жалпы негізгі капиталды қалыптастыру	7.4	-2.9	1.3	2.8
Тікелей шетелдік инвестициялар	64.7	-16.4	-1.8	
Меморандум:				
Тікелей шетелдік инвестициялардың құны (трлн. доллар)	1.6	1.4	1.3	

* Болжамды деректер бойынша авторлармен жасалды

Тікелей шетелдік инвестициялардың әлемдік ағындары 2023 жылы 2% - ға төмендеп, 1,3 трлн долларға жетті, өйткені сауда мен геосаяси шиеленістер әлемдік экономиканың баяулауына қысым жасады. Ал дамушы елдерге ТШИ ағыны 7% - ға төмендеп, 867 миллиард долларға жетті.

Қаржыландырудың қатаң шарттары инфрақұрылымдық инвестициялар үшін өте маңызды жобаларды қаржыландыру бойынша халықаралық мәмілелердің 26% - ға төмендеуіне әкелді.

Тек дамушы Азия ғана орташа деңгейден жоғары инвестицияларды тартады, тұрақты даму мақсаттары анықталған. 2-ші кестеде өңірлер және экономикалық топтар бойынша бөліністегі инвестициялық жобалар санындағы үлестер көрсетілген (Пайызбен).

Кесте 2- Континенттер бойынша бөліністерді қаржыландырудың жалпы көлемі*

Аймақтар	2023 барлығы	2023 (1-3 тоқсан)	2024 (1-3 тоқсан)
Солтүстік Америка	32,167	26,051	18,020
Еуропа	13,313	10,591	7,548
Азия	11,046	8,608	7,302
Африка	1,211	997	642
Оңтүстік Америка	1,076	853	475
Австралия	959	747	684

* БҰҰ ресми сайты – <http://www.un.org/ru/index.html>нің болжамды деректер бойынша авторлармен жасалды

Кейбір деректерде 2023-ші жылмен салыстырғанда 2024-ші жылға арналған әлемдік қаржыландыру белсенділігінің күрт төмендеуін байқалады, бұл қаржыландырудың кеңірек қысқаруын көрсетеді. Күн өткен сайын аса сақ және таңдаулы бола отырып, инвесторлар нарықтағы белгісіздікке жауап береді, бұл әртүрлі аймақтардағы сенім мен инвестициялардың төмендеуіне әкеледі.

Мысалы елдегі инвестициялық ахуалды қарастыратын болсақ, ҚР аумақтарының өзінде негізгі капиталға салынған инвестициялар құрылымы әртүрлі (кесте 3).

Кесте 3- Халықтың жан басына шаққандағы негізгі капиталға салынған инвестициялар көлемі (мың теңгемен)

Аумақтар	Халықтың жан басына шаққандағы негізгі капиталға салынған инвестициялар	2023 жылға, пайызбен
Қазақстан Республикасы	960.6	106.1
Астана қаласы	1 286.7	106.8
Алматы қаласы	872.6	104.3
Шымкент қаласы	618.9	109.3

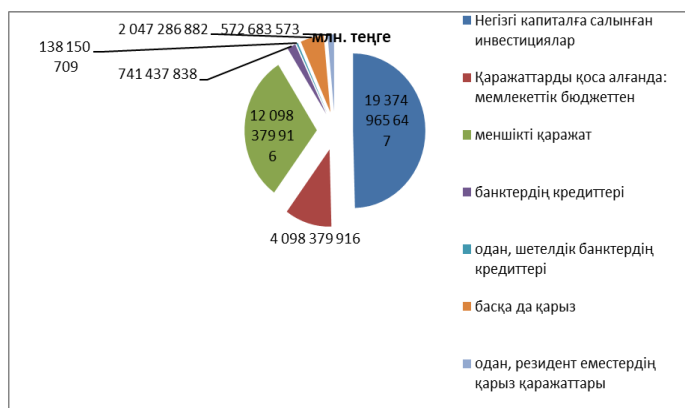
Талдамаларға сай, инвестицияның едәуір үлесін Атырау облысы алады (11,2%). Ол әрине аймақтың өндірістік жағдайына байланысты инвестициялар екендігі белгілі. Негізгі капиталға салынған инвестициялардың (НКИ) өсуі Қарағанды (61%-ға), Жетісу (43,1%-ға), Павлодар (38,3%-ға), Түркістан (37,4%-ға), Алматы (31%-ға), Солтүстік Қазақстан (23,9%-ға) және Қызылорда (21,7%-ға) облыстарында байқалды. Бұл ретте негізгі капиталға салынған инвестициялардың НКИ төмендеуі Атырау (28,1%-ға), Ақтөбе (13,4%-ға), облыстарында байқалды.

Мысалы, алдын-ала талданған кейбір деректерде 2024 жылдың бірінші тоқсаны (1 Тоқсаны) мен үшінші тоқсаны (3 Тоқсаны) аралығында бүкіл әлем бойынша қаржыландыру шектерінің жалпы саны 36 203-ке жетті, бұл өткен жылдың сәйкес кезеңінде тіркелген 48 881 бөлікпен салыстырғанда 25,9% - ға аз. Ал жалпы құлдырауға қарамастан, 1-тоқсанда осы уақытқа дейін ең жоғары көрсеткіштерді көрсетті, қаржыландырудың 13 029 бөлімі жыл басындағы белсенділікке негізделген. Бүкіл аумақтарда солтүстік Америка биылғы жылы қаржыландырудың 18 020 бөлімімен көш бастап тұр - бұл бүкіл әлем бойынша қаржыландырудың жартысынан сәл астамы - бұл аймақтың жеке капиталға инвестициялардағы үстемдігін көрсетеді. Белсенділік бойынша екінші орында тұрса да, Еуропада 2024 жылы 7548 раундта 28,7% - ға айтарлықтай төмендеу байқалды, бұл 2023 жылдың сәйкес кезеңінде тіркелген 10 591 бөлікпен салыстырғанда. Инвестициялардың қысқаруына байланысты Азия қазір 1-3 тоқсан кезінде барлығы 7302 инвестициямен артта қалып отыр.

Басқа елдерде Африкада, Оңтүстік Америкада және Австралияда да белсенділіктің төмендеуі байқалады. Шетелдік капиталды инвестициялаудың бұл оң салдары қабылдаушы елдің экономикасы үшін ең маңызды, жалпы оларды енгізудің айқын артықшылықтарына қарамастан, белгілі бір кемшіліктер бар.

Мысалы, шетелдік инвестициялар жоғары білікті жұмыс күшіне сұранысты арттырады, сондықтан халықтың әл-ауқатының деңгейі өсуде, өйткені шетелдік инвесторлар жергілікті компаниялармен салыстырғанда жоғары жалақы төлейді.

Бірақ, тиісінше, жосықсыз бәсекелестікке байланысты жергілікті кәсіпкерлік мекемелерінің пайдасы азаяды. Халықаралық ұйымдардың қатысуы сияқты дамуды қаржыландыру институттары Дүниежүзілік Банк, Халықаралық Қаржы Корпорация және аймақтық даму банктер жағдайды жеңілдетуде шешуші рөл атқара алады бұл тәуекелдер және қаржыландыруды азайту валюталық сәйкессіздіктерге байланысты шығындар облигациялар шығарылымы (ЮНКТАД, 2023). ҚР аумағында инвестицияларды қаржыландырудың басым көздері шаруашылық жүргізуші субъектілердің меншікті қаражаты болып қала береді, олардың көлемі 2024 жылғы қаңтар-желтоқсанда 12487,9 млрд.теңгені немесе жалпы көлемнің 64,4%-құрады (сурет 1).

Сурет 1- Қаржыландыру көздері бойынша негізгі капиталға салынған инвестициялар (мың теңге)

Ескертпе - Қазақстан республикасы Стратегиялық жоспарлау және және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы. Жедел деректері негізінде автормен жасалды.

Деректер негізінде бюджет қаражаты негізгі капиталға салынған инвестициялардың жалпы көлемінің 21,2% құрады, бұл ретте 2023 жылмен салыстырғанда 36,7% жоғары. Негізгі капиталға салынған инвестициялардың жалпы көлемінде экономиканың нақты секторын қаржыландырудағы банк саласының үлесі 3,8% алады. 2024 жылғы қаңтар-желтоқсанда негізгі капиталға салынған инвестициялардың негізгі үлесі өнеркәсіпке (39,7%) (оның ішінде тау-кен өндіру өнеркәсібіне және карьерлерді қазуына–18,9%, өңдеу өнеркәсібіне–10,7%), жылжымайтын мүлікпен операцияларға (19,1%), көлік және жинақтауға (18,1%) және ауыл, орман және балық шаруашылығына (4,7%) тиесілі.

Кейтталдаулар бойынша 2024-ші жылдың қаңтар-сәуір аралығында ҚР кәсіби, ғылыми, техникалық қызметтер саласындағы негізгі капиталға инвестиция көлемі 21,5 млрд теңгені құраған — бұл 2023 жылдың сәйкес кезеңінен 26,1% -ға аз. Аймақтық бөліністерде капитал құйылымының неғұрлым көп бөлігі осы салада Астана қаласына тиесілі: 5,2 млрд теңге, жыл бұрынғы көрсеткіш 1,6 млрд теңгені құраған, жылдық өсім — 3,3 есеге тең.

Қорытынды. Елдің инвестициялық әлеуеті, халықаралық капитал ағының қарқынына орай, экономиканы дамытуда басқа салалардағы көрсеткіштер - ЖІӨ, макроэкономикалық тұрақтылық, жұмыссыздық т.с.с. қарағанда жоғары көрсеткіштерді иеленеді. Қазіргі кездегі жаһандану және жоғары бәсекелестік жағдайында мұндай әлеуеттің экономикалық тиімділігін бағалау ұлттық компаниялардың тұрақты дамуы үшін басым міндетке айналады. Компаниялардың инновациялық әлеуетін жаңа идеяларды, өнімдер мен технологияларды жасауға мүмкіндік беретін ресурстар, процестер мен құзыреттер жиынтығы ретінде анықтауға болады. Жиынтық эмиссия бойынша (өтелмеген) қарыз, ұлттықтан жоғары эмиссия қалады кез-келген елден үлкен және осылайша үшін маңызды қаржылық қозғаушы күші- тұрақты жобалар.

Капитал нарығындағы қоғамдық сауаттылық деңгейі әлі де өте төмен, бұл халықтың капитал нарығына қатысуының төмендігіне әкеледі. Сонымен қатар, капитал нарығындағы қоғамдық сауаттылықтың төмен деңгейінің себептерінің бірі адамдардың көпшілігі капитал нарығында мәміле жасау үшін үлкен капитал (миллиардтаған ақша) қажет деп есептейді. Және капитал нарығы туралы техникалық білімнің болмауы, капитал нарығындағы биржадағы мәмілелер құмар ойындар болып табылады және заңсыз болып табылатын өсімқорлықты қамтиды деген пікірлер кездеседі (Маноро, 2021:8).

Жалпы алғанда жекелеген кәсіпорынның инвестициялық тартымдылығын талдау келесі бағыттар анықталуы тиіс:

1. Фирмаға қойылатын негізгі талаптарды зерттеу, бұл ретте елдегі саяси және макроэкономикалық факторлар ескерілуі тиісті.

2. Кәсіпорынның құрылымдық ерекшеліктері не қызмет саласында орын алатын нарықтық жағдайларды мұқият зерттеу.

3. Кәсіпорынның техникалық негіздеріне шолу, яғни оның технологиялық деңгейі, қаржылық, технологиялық ресурстармен және логистикамен қамтамасыз етілуі деңгейін талдау маңызды.

4. Кәсіпорынның қаржылық қызметін сипаттайтын көрсеткіштерді зерттеу керек, алынған мәліметтер компанияның оң қаржылық ағындарын көрсетсе, әрі қарай жұмысты жалғастыруға болады.

5. Инвестиция нысанына еңбек, ресурс, ақша, басқа да ресурстардың қолжетімді түрлерін тарту мүмкіндіктерін кешенді талдау.

6. Бизнесің ақпараттық ортасын қарастыру. Басқа нарықтармен байланысы, нарықтағы орны, активтері, материалдық емес активтері, ақпараттық жүйелік бағдарламалары туралы білген дұрыс.

7. Қызмет тиімділігін анықтауда қандай көрсеткіштер пайдаланылды,

тиімді жақтары қандай, ол көрсеткіштердің артықшылықтары мен кемшіліктері, қателесу ықтималдығы да зерттелуі керек.

Ал жалпы экономиканың дамуының қажетті шарты-жоғары инвестициялық белсенділікке кедергі келтіретін факторлар қатарына мыналарды жатқызуға болады:

- Жаһандық экономикалық шашыраңқылық тенденциялары,
- Сауданың өзгерістері және геосаяси шиеленістер,
- стратегиялық және өндіріс секторлары және олардың қозғалысы;
- корпорациялар жеткізу тізбегін әртараптандыру;
- халықаралық өндірістің пішінінің өзгерулері.

Инвестициялардың қарқыны мен инвестициялық саясаттың нәтижелері тек бір жылда ғана емес, бірнеше жыл аралығын қамтитын, елдің экономикалық дамуына, ірі инвестициялық шешімдерге әсерін тигізетін болғандықтан, осы салалардағы өзгерістерге үнемі талдаулар жасау, салыстыру мен бағалаулар жүргізу маңызды.

Әдебиеттер

Brenner Robert. (2006) The economics of global turbulence the advanced capitalist economies from long boom to long downturn, 1945–2005. Verso, 2006. – 369 p. <https://www.versobooks.com>

Dunning, John H. (1988). Explaining international production, London, Unwin Hyman, 2, – P. 371-373. <https://hdl.handle.net/10419/2178>

Desbordes R., and S.-J. Wei. (2017). The effects of financial development on foreign direct investment. Journal of Development Economics 127, – P. 153–168. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2017.02.08>.

Қазақстан республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы. Жедел деректер. 2025 ж

United Nations publication issued by the United Nations Conference on Trade and Development. Ailable at <http://unctad.org/system/files/official-document/wir2023>

luiz R.and mellojr.(1997) Foreign direct investmentin developing countriesan dgrowth: Aselective survey, the journal of developmentstudies, 34 (1) –P. 1-34. Ailable at <http://www.tandfonline.com/pricing/journal/FJDS20>

Levine R. (2005). Finance and Growth: Theory and Evidence. Handbook of Economic Growth, – P. 865–934. doi:10.1016/s1574-0684(05)01012-9 (in English)

Lehutova K, Krizanova A., Kliestik T. (2013) Quantification of Equity and Debt Capital Costs in the Specific Conditions of Transport Enterprises. Conference: Transport Means Kaunas University of Technology, Lithuania. – P. 258-261 / <http://research.gate.net/publication/26010710>

Электронный научный журнал «Вектор экономики» «Оценка эффективности инвестиционного проекта». Каранфил Д.Х., Андрюшина И.С.. Национальный исследовательский университет «МЭИ» Москва, Россия 2022, №5. DOI 10.51691/2500-3666_2022_5_8(in Russian)

Manopo M., Joroh A. and Pantow V. (2021) Analyzing Public Perception of Investment Products and Their Decision to Invest (Scope of Community in Manado City). Open Journal of Social Sciences, 9, – P. 24-32. <http://doi:10.4236/jss.2021.911003>.

Moritz A. (2015) Financing of Small and Medium-Sized Enterprises in Europe - Financing Patterns and ‘Crowdfunding’. Available at: https://ubt.opus.hbz-nrw.de/opus45-ubtr/frontdoor/deliver/index/docId/693/file/Dissertation_Alexandra_Moritz.pdf. (accessed: 15.11.2024).

Oksana I., Romashko O., Semenov A., Sazonova T. (2021). Methods of multi-criteria evaluation of economic efficiency of investment projects». Journal of Project Management, (6), – P. 93-98. <http://www.Doi:10.5267/j.jpjm.2021.1.001>

Roberts R.G. (2023). Finance for small and entrepreneurial businesses. Taylor & Francis Ltd., London, United Kingdom.

Саймон Вайн. Инвестиции и трейдинг. «Формирование индивидуального подхода к принятию инвестиционных решений» 6-ое издание. Альпина паблишер. Москва, 2025. – 451 с. / <http://www.Alpina.ru>

Suleymanov M. (2021) Foreign direct investment in emerging markets: Evidence from Russia since the 2000s, IES Working Paper 6 (1). – P: 1-10. / Available at <http://ies.fsv.cuni.cz>

Thomas Brenner (2014) The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth – An Empirical Analysis of Different Effects in Less and More Developed Countries, (05). – 14 p. <https://www.hdl.handle.net/10419/111901/> (ағылшын тілінде)

Zecchini S., Ventura M. (2009). The impact of public guarantees on credit to SMEs. *Small Business Economics*, 32(2), – P. 191-206.

Хлынин Э.В., Хорошилова Е.И. Современные подходы к оценке эффективности инвестиционных вложений в основной капитал. *Фундаментальные исследования*. – 2011. – № 8-1. – С. 239-243; <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=26823>

References

Brenner Robert. (2006) The economics of global turbulence the advanced capitalist economies from long boom to long downturn, 1945–2005. Verso, 2006. – 369 p. <https://www.versobooks.com> (in Eng.)

Dunning, John H. (1988). Explaining international production, London, Unwin Hyman. 2, – P. 371-373 <https://hdl.handle.net/10419/2178/> (in Eng.)

Desbordes R., and S.-J. Wei. (2017). The effects of financial development on foreign direct investment. *Journal of Development Economics* 127, – P. 153–168. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2017.02.08>. (in Eng.)

Қазақстан республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы [Bureau of national statistics (2024) agency for strategic planning and reforms of the republic of Kazakhstan]. (11) 2024, – 27 p. <http://stat.gov.kz/?ref=bluescreen.kz> (in Kaz.)

World Investment Report (2023) United Nations publication issued by the United Nations Conference on Trade and Development / <http://unctad.org/system/files/official-document/wir2023> (in Eng.)

Luiz R. and Mello Jr. (1997) Foreign direct investment in developing countries and growth: A selective survey, the *Journal of Development Studies*, 34 (1). – P. 1-34. <http://www.tandfonline.com/pricing/journal/FJDS20> (in Eng.)

Lehutova K, Krizanov A, Klietk T. (2013) Quantification of Equity and Debt Capital Costs in the Specific Conditions of Transport Enterprises. *International Conference on Transport Means, Lithuania*, (5), – P. 258-261. <http://researchgate.net/publication/26010710> (in Eng.)

Levine R. (2005). Finance and Growth: Theory and Evidence. *Handbook of Economic Growth*, – P. 865–934. doi:10.1016/S1574-0684(05)01012-9 (in Eng.)

D. Karanfil, I. Androshina (2022) «Оценка эффективности инвестиционного проекта» [Evaluation of the effectiveness of the investment project. *Vector Economy*]. *Electronic scientific Journal*, (5) – P. 1-8. <http://www.vectoreconomy.ru> DOI 10.51691/2500-3666_ (in Russ.)

Moritz A. (2015) Financing of Small and Medium-Sized Enterprises in Europe - Financing Patterns and «Crowdfunding». https://ubt.opus.hbz-nrw.de/opus45-ubtr/frontdoor/deliver/index/docId/693/file/Dissertation_Alexandra_Moritz.pdf. (in Eng.)

Manopo M., Joroh A. and Pantow, V. (2021) Analyzing Public Perception of Investment Products and Their Decision to Invest (Scope of Community in Manado City). *Open Journal of Social Sciences*, 9, – P. 24-32. <http://doi.org/10.4236/jss.2021.911003> (in Eng.)

Oksana I., Romashko O., Semenov A., Sazonova T. (2021). Methods of multi-criteria evaluation of economic efficiency of investment projects». *Journal of Project Management*, (6), – P. 93-98. <http://www.growing-science.com/jpm/Vol6/> (in Eng.)

Roberts R.G. (2023). Finance for small and entrepreneurial businesses. Taylor & Francis Ltd., London, United Kingdom. (in Eng.)

Suleymanov M. (2021) Foreign direct investment in emerging markets: Evidence from Russia since the 2000s, IES Working Paper 6 (1). – P. 1-10. <http://ies.fsv.cuni.cz> (in Eng.)

Simon V. (2025) Investicii i trejding. «Formirovanie individual'nogo podhoda k prinyatiyu

investicionnyh reshen [Investments and trading. «Formation of an individual approach to investment decision-making»]. 6th edition. Alpina publisher. Moscow, page. 451. [http: www. Alpina.ru](http://www.Alpina.ru) (in Russ.)

Thomas Brenner (2014) The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth – An Empirical Analysis of Different Effects in Less and More Developed Countries, (05) – 14 p. [https:// www https://hdl.handle.net/10419/111901/](https://hdl.handle.net/10419/111901/)(in Eng.)

Zecchini S., Ventura M. (2009). The impact of public guarantees on credit to SMEs. *Small Business Economics*, 32(2), – P.191-206. (in Eng.)

Khlynin E.V., Khoroshilova E.I. (2011) Sovremennye podhody k ocenke effektivnosti investicionnyh vlozhenij v osnovnoj kapital [Modern approaches to the estimation of efficiency of investments in the fixed capital]. (8-1) –P. 239-243. [https: //fundamental-research.ru/ru/article/view?id=26823](https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=26823) (in Russ.)

CONTENTS

PEDAGOGY

A.M. Abdykhalykova, Zh.B. Beisembayeva, A.N. Nurzhanova THE ROLE OF DIGITAL AUTHENTIC TEXTS IN COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING (CLT).....	5
G.K. Atabaeva, F.K. Atabayeva, A.A. Seksembayeva USING MIND MAP TECHNOLOGY IN FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS.....	20
G. Autova, M. Kuserbaeva, Sh. Zhussipbekova IDENTIFICATION OF SOME THEORETICAL CONTRADICTIONS IN THE CHAPTERS "PHYSICS OF THE ATOM AND THE ATOMIC NUCLEUS".....	33
A. Akhanova, G. Ormanova, Sh. Ramankulov THE STEAM CLIL PROJECT IN EDUCATION: AN EXAMPLE OF TRAINING STUDENTS IN ENGINEERING AND TECHNICAL FIELDS.....	50
B. Ayapova, A. Alimbekova, A. Bulshekbayeva GAMIFICATION IN THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP SKILLS IN OLDER PRESCHOOLERS.....	63
B. Baimukhambetova, A. Mombek, G. Avgustkhanova STRUCTURAL ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF DUAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION.....	79
Zh.N. Bekbolat, A.B. Zholmakhanova, Seyfullah Yildirim THE PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE OF M. SHOKAI'S LETTERS.....	95
B.B. Bexultan, Zh.M. Zhaxsibayeva EVALUATION OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN A SCHOOL CHEMISTRY COURSE.....	108
A.K. Davletova, N.N. Orazova, Y.T. Assan ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION.....	122
T.A. Daniyarov, B.O. Yermakhanov, M.S. Issayev EFFECTIVENESS OF USING INFORMATION AND DIGITAL TECHNOLOGIES IN TEACHING HISTORY: ANALYSIS OF SURVEY RESULTS.....	138

S. Kaldygozova, M. Shakenova, M. Jilkishiyeva APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE SYSTEM OF MONITORING AND MANAGEMENT OF EDUCATION QUALITY IN KAZAKHSTAN.....	152
M. Knol, D. Shalbayeva, G. Sheripova STRATEGIES FOR OVERCOMING INTERLANGUAGE INTERFERENCE IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING WITHIN KASAKHSTAN’S TRILINGUAL EDUCATION FRAMEWORK.....	174
M. Kozha, T. Apendiyev, E. Satov USING TURKIC-MUSLIM SOURCES IN EDUCATIONAL PROGRAMS.....	188
G.T. Kurbankulova, A.S. Stambekova METHODOLOGICAL FOUNDATIONS AND PRINCIPLES OF PREPARING FUTURE PRIMARY EDUCATION TEACHERS TO FOSTER STUDENTS’ NATIONAL VALUES.....	208
A.E. Mukhametkairov, G.S. Ayapbergenova, S.K. Abildina GAMIFICATION AS ONE OF THE WAYS TO DEVELOP SOFT SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS.....	225
B. Orazov, G. Issayeva, S. Slamzhanova FORMATION OF STUDENTS' EXPERIMENTAL SKILLS IN TEACHING PHYSICS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	240
T.O. Orynbasar, A.B. Amirbekova TEACHING METHODS IN FIGURATIVE LINGUISTICS: STRATEGIES AND APPROACHES.....	254
P.Zh. Parmankulova, M.N. Syzdyk, M.A. Dzhanzakova STRUCTURAL MODEL OF TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR INCLUSIVE LEARNING.....	271
I.T. Salgozha, G.B. Kamalova, A.Zh. Nurbekova THE IMPACT OF THE EDUSCRUM METHOD ON THE DEVELOPMENT OF FLEXIBLE SKILLS IN FUTURE COMPUTER SCIENCE TEACHERS.....	288
A.A. Tautenbayeva, B.T. Abykanova, G. Kochshanova THE ROLE OF “SOFT SKILLS” IN EMPLOYMENT OF GRADUATES: ANALYSIS OF EMPLOYER NEEDS AND REQUIREMENTS.....	309

ECONOMICS

S.T. Abildaev, G.K. Amirova, I. Suleimenova

EXPORT ORGANIZATIONS AND ASSESSMENT OF AGRICULTURAL
PRODUCTS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....329

M. Akbalik, Kiymet Caliyurt

EFFECTS OF AUDITING ON COMPANY PERFORMANCE AND
SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....340

M.K. Amangeldinova, B.S. Saparova, L.M. Shayakhmetova

INNOVATIVE POTENTIAL OF INVESTMENT COMPANIES
IN KAZAKHSTAN.....356

Z.A. Arynova

BALANCED MODEL OF EDUCATION-BUSINESS INTERACTION IN
THE CONTEXT OF KAZAKHSTAN'S ECONOMIC DIGITALIZATION:
CHALLENGES AND IMPLEMENTATION PATHWAYS.....374

A. Belgibayev, G. Akimbekova, S.E. Yepanchintseva

GROUPING OF KAZAKHSTAN REGIONS BY LEVEL OF INVESTMENT
DEVELOPMENT.....390

Z. Zhantassova, M. Beisenova, A.Yessenova

INFORMATION TRANSFORMATION OF LOGISTICS
IN KAZAKHSTAN.....405

J. Juman, A.V. Khamzayeva, Du Bingham

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE GAS MARKET IN KAZAKHSTAN
AND RUSSIA.....418

A.B. Iskakova, G.D. Amanova, G. A. Rakhimzhanova

ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN PROVIDING
SOCIAL GUARANTEES TO EMPLOYEES.....438

G. Kalkabayeva, A. Kurmanalina, A. Atabayeva

IMPACT OF KEY FACTORS ON INVESTMENT INFLOWS INTO
KAZAKHSTAN'S ECONOMY: A SOCIOLOGICAL SURVEY
APPROACH.....453

O.Y. Kogut, V.S. Karzanova, O.V. Kobzareva

CURRENT TRENDS IN DIGITALIZATION OF PUBLIC DEBT AUDIT
IN ORDER TO IMPROVE MANAGEMENT EFFICIENCY.....467

A.A. Kuanaliyev

COMPARATIVE ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE AND
ECONOMIC EFFECTS OF INTRODUCING DIGITAL TECHNOLOGIES
IN THE FIGHT AGAINST CORRUPTION IN KAZAKHSTAN.....477

Zh.N. Kusmoldayeva, Zh. Zh.Belgibayeva, O.A. Abraliyev

DEMOGRAPHIC SITUATION IN RURAL AREAS OF KAZAKHSTAN
N MODERN CONDITIONS.....490

Y.Y. Mubarakov, I.V. Bordiyanu, M.U. Rakhimberdinova

GENDER EQUALITY IN THE GIG ECONOMY: THE EXPERIENCE
OF KAZAKHSTAN.....502

З. Сатпаева, Д. Кангалакова, Д. Мұсаева

АҒЫМДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ
ЦИФРЛАНДЫРУДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУЫ: Өңірлік және салалық
АСПЕКТІЛЕР.....518

А.О. Сыздықова, Р.М. Тажибаева, Ж.К. Жетибаев

ОРТАЛЫҚТАНДЫРЫЛМАҒАН ҚАРЖЫ БОЛАШАҒЫ
МЕН ТӘУЕКЕЛДЕР.....537

Ж.С. Тәжібаева, С.Д. Тәжібаев, С.О. Таңатова

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАҒДАЙЫНДА КӘСІПкерліктің
ИНСТИТУЦИЯЛЫҚ ОРТАСЫН РӨЛІ.....554

Ж.Қ. Тайбек, И.Е. Кожамкулова, О.І. Бағдат

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҰРАҚТЫ ӨСУДЕГІ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ
ӨЛЕУЕТ.....569

А.Р. Тұрсын, А.С. Тулеметова, Қ. Сейітқасымұлы

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНЫҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ
ТАРТЫМДЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ НЕГІЗГІ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРДІ ЗЕРТТЕУ.....587

З.К. Чуланова, Н.Ж. Бримбетова

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН Өңірлерінің қаржылық өзін-өзі
ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУІ ЖӘНЕ ӨЗІН-ӨЗІ ДАМУЫ ТЕТІКТЕРІ.....603

О.Л. Эм

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҰЖЫМДЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛАУ
ЖҮЙЕЛЕРІН ЖЕТІЛДІРУ ӘДІСТЕРІ МЕН
ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....620

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

А.М. Абдыхалықова, Ж.А. Бейсембаева, А.Н. Нұржанова КОММУНИКАТИВТІК ТІЛДІК ОҚЫТУДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ АУТЕНТТІК МӘТІНДЕРДІҢ РӨЛІ.....	5
Г. Атабаева, Ф. Атабаева, А. Сексембаева СТУДЕНТТЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА АҚЫЛ КАРТАСЫ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ.....	20
Г.М. Аутова, М.Р. Кушербаева, Ш.Е. Жүсіпбекова «АТОМ ЖӘНЕ АТОМ ЯДРОСЫНЫҢ ФИЗИКАСЫ» ТАРАУЛАРЫНДАҒЫ КЕЙБІР ТЕОРИЯЛЫҚ ҚАЙШЫЛЫҚТАРДЫ АЙҚЫНДАУ.....	33
Ә. Аханова, Ғ. Орманова, Ш. Раманкулов БІЛІМ БЕРУДЕГІ STEAM CLIL ЖОБАСЫ: ИНЖЕНЕРЛІК-ТЕХНИКАЛЫҚ САЛАЛАРДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ДАЯРЛАУ МЫСАЛЫНДА.....	50
Б.А. Аяпова А.А. Алимбекова А.И. Булшекбаева МЕКТЕП ЖАҒЫНА ДЕЙІНГІ ҒІЛІМДІК ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУДАҒЫ ГЕЙМИФИКАЦИЯ.....	63
Б.Ш. Баймұхамбетова, Ә.Ә. Момбек, Г.А. Августханова ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ДУАЛДЫ ОҚЫТУДЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ТАЛДАУЫ.....	79
Ж.Н. Бекболат, А.Б. Жолмаханова. Сейфуллах Йылдырым МҮСТАФА ШОҚАЙ ХАТТАРЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ.....	95
Б.Б. Бексұлтан, Ж.М. Жаксимаева МЕКТЕПТЕГІ ХИМИЯ КУРСЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ПАЙДАЛАНУДЫ БАҒАЛАУ.....	108
А.Х. Давлетова, Н.Н. Оразова, Е.Т. Асан БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІ ҚОЛДАНУДЫҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ МЕН КЕМШІЛІКТЕРІ.....	122
Т.А. Данияров, Б.Ө. Ермаханов, М.С. Исаев ТАРИХТЫ ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ: ТИІМДІЛІГІ: САУАЛНАМА НӘТИЖЕЛЕРІН ТАЛДАУ.....	138

С. Қалдығөзова, М. Шакенова, М. Жылқышиева

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БІЛІМ САПАСЫН БАҚЫЛАУ ЖӘНЕ БАСҚАРУ
ЖҮЙЕСİNДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІ ҚОЛДАНУ.....152

М. Кноль, Д. Шалбаева, Г. Шерипова

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНЕ СӘЙКЕС
АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА АРАЛЫҚ ТІЛДІК
КЕДЕРГІЛЕРДІ ЕҢСЕРУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ.....174

М. Қожа, Т. Әпендиев, Е. Сагов

ТҮРКІ-МҰСЫЛМАН ДЕРЕКТЕРІНІҢ ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНДА
ҚОЛДАНЫЛУЫ.....188

G.T. Kurbankulova, A.S. Stambekova

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ БІЛІМ ПЕДАГОГТЕРІН ОҚУШЫЛАРДЫ
ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАУЛУҒА ДАЯРЛАУДЫҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ
ТҰҒЫРЛАРЫ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ.....208

А.Е. Мухаметкаиров, Г.С. Аяпбергенова, С.К. Абильдина

ГЕЙМИФИКАЦИЯ ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖҰМСАҚ
ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМУЫНДЫҢ БІР ЖОЛЫ РЕТІНДЕ.....225

Б.Д. Оразов, Г.Б. Исаева, С.С. Слэмжанова

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУ КЕЗІНДЕ
СТУДЕНТТЕРДІҢ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ДАҒДЫЛАРЫН
ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....240

Т.О. Орынбасар, А.Б. Амирбекова

БЕЙНЕЛІ ЛИНГВИСТИКАНЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ: СТРАТЕГИЯЛАР
МЕН ТӘСІЛДЕР.....254

П.Ж. Парманкулова, М.Н. Сыздық, М.А. Джанзакова

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫ ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУҒА ДАЯРЛАУДЫҢ
ҚҰРЫЛЫМДЫҚ МОДЕЛІ.....271

И.Т. Салгожа, Г.Б. Камалова, А.Ж. Нурбекова

EDUSCRUM ӘДІСІНІҢ БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІНДЕ
ЖҰМСАҚ ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМУЫҒА ӘСЕРІ.....288

А.А. Таутенбаева, Б.Т. Абыканова, Г. Кошанова

«ЖҰМСАҚ ДАҒДЫЛАРДЫҢ» ТҮЛЕКТЕРДІ ЖҰМЫСҚА
ОРНАЛАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ: ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ
МЕН СҰРАНЫСТАРЫНЫҢ ТАЛДАУЫ.....309

ЭКОНОМИКА

С.Т. Абилдаев, Г.К. Амирова, И.К. Сулейменова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨНІМДЕРІНІҢ
ЭКСПОРТЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ.....329

М. Ақбалық, Қыймет Қалинұрт

КОМПАНИЯНЫҢ ТИІМДІЛІГІНЕ ЖӘНЕ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫНА
АУДИТТІҢ ӘСЕРІ.....340

М.К. Амангельдинова, Б.С. Сапарова, Л.М. Шаяхметова

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ КОМПАНИЯЛАРДЫҢ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТІ.....356

З.А. Арынова

ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫН ЦИФРЛАНДЫРУДА БІЛІМ БЕРУ
МЕН БИЗНЕС АРАСЫНДАҒЫ ТЕҢДЕСТІРІЛГЕН МОДЕЛЬДІ
ӘЗІРЛЕУДІҢ ҚИЫНДЫҚТАРЫ.....374

А.А. Бельгибаев, Г.У. Акимбекова, С.Э. Епанчинцева

ҚАЗАҚСТАН ӨНІРЛЕРІН ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ДАМУ ДЕҢГЕЙІ
БОЙЫНША ТОПТАСТЫРУ.....390

З.А. Жантасова, М.У. Бейсенова, А.Е. Есенова

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЛОГИСТИКАНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ
ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ.....405

Ж. Жұман, Ә.У. Хамзаева, Ду Бинхан

ҚАЗАҚСТАН МЕН РЕСЕЙДІҢ ГАЗ НАРЫҒЫН САЛЫСТЫРМАЛЫ
ТАЛДАУ.....418

А.Б. Исакова, Г.Д. Аманова, Г.А. Рахимжанова

ЖҰМЫСКЕРЛЕРГЕ ӘЛЕУМЕТТІК КЕПІЛДІКТЕР БЕРУДІҢ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІН ТАЛДАУ.....438

Г. Қалқабаева, А. Құрманалина, А. Атабаева

ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНА ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ САЛЫМДАР
КӨЛЕМІНЕ ФАКТОРЛАРДЫҢ ӘСЕРІ: ӘЛЕУМЕТТІК САУАЛНАМА
НӘТИЖЕЛЕРІ.....453

О.Ю. Когут, В.С. Карзанова, О.В. Кобзарева

БАСҚАРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА
МЕМЛЕКЕТТІК БОРЫШ АУДИТІН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ ҚАЗІРГІ
ЗАМАНҒЫ ҮРДІСТЕРІ.....467

А.А. Қуаналиев ҚАЗАҚСТАНДА СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕСУ ҮШІН ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУДІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІ МЕН ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСЕРІН САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ.....	477
Ж.Н. Кусмолдаева, Ж.Ж. Бельгибаева, О.А. Абралиев ҚАЗАҚСТАННЫҢ АУЫЛДЫҚ ЖЕРЛЕРІНДЕГІ ҚАЗІРГІ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙ.....	490
Е.Е. Мубараков, И.В. Бордияну, М.У. Рахимбердинова ГИГ-ЭКОНОМИКА ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ГЕНДЕРЛІК ТЕНДІК: ҚАЗАҚСТАН ТӘЖІРИБЕСІ.....	502
З. Сатпаева, Д. Кангалакова, Д. Мұсаева АҒЫМДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ЦИФРЛАНДЫРУДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУЫ: ӨҢІРЛІК ЖӘНЕ САЛАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕР.....	518
А.О. Сыздықова, Р.М. Тажибаева, Ж.К. Жетибаев ОРТАЛЫҚТАНДЫРЫЛМАҒАН ҚАРЖЫ БОЛАШАҒЫ МЕН ТӘУЕКЕЛДЕР.....	537
Ж.С. Тәжібаева, С.Д. Тәжібаев, С.О. Таңатова ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАҒДАЙЫНДА КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ИНСТИТУЦИЯЛЫҚ ОРТАСЫН РӨЛІ.....	554
Ж.Қ. Тайбек, И.Е. Кожамкулова, О.І. Бағдат ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҰРАҚТЫ ӨСУДЕГІ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТ...569	569
А.Р. Тұрсын, А.С. Тулеметова, Қ. Сейітқасымұлы ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНЫҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ТАРТЫМДЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ НЕГІЗГІ ЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРДІ ЗЕРТТЕУ.....	587
З.К. Чуланова, Н.Ж. Бримбетова БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРЛЕРІНІҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ӨЗІН-ӨЗІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУІ ЖӘНЕ ӨЗІН-ӨЗІ ДАМУЫ ТЕТІКТЕРІ.....	603
О.Л. Эм ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҰЖЫМДЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛАУ ЖҮЙЕЛЕРІН ЖЕТІЛДІРУ ӘДІСТЕРІ МЕН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....	620

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

А.М. Абдыхалыкова, Ж.А. Бейсембаева, А.Н. Нуржанова РОЛЬ ЦИФРОВЫХ АУТЕНТИЧНЫХ ТЕКСТОВ В КОММУНИКАТИВНОМ ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ.....	5
Г. Атабаева, Ф. Атабаева, А. Сексембаева ТЕХНОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ КАРТЫ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ.....	20
Г.М. Аутова, М.Р. Кушербаева, Ш.Е. Жусипбекова ВЫЯВЛЕНИЕ НЕКОТОРЫХ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПРОТИВОРЕЧИЙ В ГЛАВАХ «ФИЗИКА АТОМА И АТОМНОГО ЯДРА».....	33
А. Аханова, Г. Орманова, Ш. Раманкулов ПРОЕКТ STEAM CLIL В ОБРАЗОВАНИИ: НА ПРИМЕРЕ ПОДГОТОВКИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИХ ОБЛАСТЯХ.....	50
Б.А. Аяпова, А.А. Алимбекова, А.И. Булшекбаева ГЕЙМИФИКАЦИЯ В РАЗВИТИИ ЛИДЕРСКИХ НАВЫКОВ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ.....	63
Б.Ш. Баймухамбетова, А.А. Момбек, Г.А. Августханова СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ ДУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В ВУЗЕ.....	79
Ж.Н. Бекболат, А.Б. Жолмаханова, Сейфуллах Йылдырым ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПИСЕМ М. ШОКАЯ.....	95
Б.Б. Бексултан, Ж.М. Жаксибаева ОЦЕНКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ШКОЛЬНОМ КУРСЕ ХИМИИ.....	108
А.Х. Давлетова, Н.Н. Оразова, Е.Т. Асан ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАНИИ.....	122
Т.А. Данияров, Б.У. Ермаханов, М. Исаев ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ ИСТОРИИ: АНАЛИЗ РЕЗУЛЬТАТОВ АНКЕТИРОВАНИЯ.....	138

С. Калдыгозова, М. Шакенова, М. Джилкишиева ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЕ МОНИТОРИНГА И УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	152
М. Кноль, Д. Шалбаева, Г. Шерипова СТРАТЕГИИ ПРЕОДОЛЕНИЯ МЕЖЪЯЗЫКОВОЙ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В УСЛОВИЯХ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	174
М. Кожя, Т. Апендиев, Е. Сатов ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЮРКО-МУСУЛЬМАНСКИХ ИСТОЧНИКОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММАХ.....	188
Г.Т. Курбанкулова, А.С. Стамбекова МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРИНЦИПЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ К ПРИОБЩЕНИЮ УЧАЩИХСЯ К НАЦИОНАЛЬНЫМ ЦЕННОСТЯМ.....	208
А.Е. Мухаметкаиров, Г.С. Аяпбергенова, С.К. Абильдина ГЕЙМИФИКАЦИЯ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ РАЗВИТИЯ SOFT SKILLS У СТАРШЕКЛАССНИКОВ.....	225
Б.Д. Оразов, Г.Б. Исаева, С.С. Сламжанова ФОРМИРОВАНИЕ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ФИЗИКИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ.....	240
Т.О. Орынбасар, А.Б. Амирбекова МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ОБРАЗНОЙ ЛИНГВИСТИКИ: СТРАТЕГИИ И ПОДХОДЫ.....	254
П.Ж. Парманкулова, М.Н. Сыздык, М.А. Джанзакова СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К ИНКЛЮЗИВНОМУ ОБУЧЕНИЮ.....	271
И.Т. Салгожа, Г.Б. Камалова, А.Ж. Нурбекова ВЛИЯНИЕ МЕТОДА EDUSCRUM НА РАЗВИТИЕ ГИБКИХ НАВЫКОВ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ.....	288
А.А. Таутенбаева, Б.Т. Абыканова, Г. Кошанова РОЛЬ «МЯГКИХ НАВЫКОВ» В ТРУДОУСТРОЙСТВЕ ВЫПУСКНИКОВ: АНАЛИЗ ПОТРЕБНОСТЕЙ И ЗАПРОСОВ РАБОТОДАТЕЛЕЙ.....	309

ЭКОНОМИКА

С.Т. Абилдаев, Г.К. Амирова, И.К. Сулейменова ОРГАНИЗАЦИЯ И ОЦЕНКА ЭКСПОРТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	329
М. Акбалик, Киймет Калинурт ВЛИЯНИЕ АУДИТА НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОМПАНИИ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ.....	340
М.К. Амангельдинова, Б.С. Сапарова, Л.М. Шаяхметова ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ИНВЕСТИЦИОННЫХ КОМПАНИЙ В КАЗАХСТАНЕ.....	356
З.А. Арынова ПРОБЛЕМЫ РАЗРАБОТКИ СБАЛАНСИРОВАННОЙ МОДЕЛИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОБРАЗОВАНИЯ И БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА.....	374
А.А. Бельгибаев, Г.У. Акимбекова, С.Э. Епанчинцева ГРУППИРОВКА РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА ПО УРОВНЮ ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ.....	390
З.А. Жантасова, М.У. Бейсенова, А.Е. Есенова ИНФОРМАЦИОННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЛОГИСТИКИ В КАЗАХСТАНЕ.....	405
Ж. Жуман, А.В. Хамзаева, Ду Бинхан СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ГАЗОВОГО РЫНКА КАЗАХСТАНА И РОССИИ.....	418
А.Б. Исакова, Г.Д. Аманова, Г.А. Рахимжанова АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ГАРАНТИЙ РАБОТНИКАМ.....	438
Г. Калкабаева, А. Курманалина, А. Атабаева ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ НА ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ВЛОЖЕНИЯ В ЭКОНОМИКУ КАЗАХСТАНА: РЕЗУЛЬТАТЫ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА.....	453
О.Ю. Когут, В.С. Карзанова, О.В. Кобзарева СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ЦИФРОВИЗАЦИИ АУДИТА ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ.....	467

А. А. Куаналиев

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА И
ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЭФФЕКТОВ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ В БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ
В КАЗАХСТАНЕ.....477

Ж.Н. Кусмолдаева, Ж.Ж. Бельгибаева, О.А. Абралиев

ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ
КАЗАХСТАНА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....490

Е.Е. Мубараков, И.В. Бордияну, М.У. Рахимбердинова

ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО В УСЛОВИЯХ ГИГ-ЭКОНОМИКИ:
ОПЫТ КАЗАХСТАНА.....502

З. Сатпаева, Д. Кангалакова, Д. Мусаева

ФИНАНСИРОВАНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ КАЗАХСТАНСКИМИ
ПРЕДПРИЯТИЯМИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ
И ОТРАСЛЕВОЙ АСПЕКТЫ.....518

А.О. Сыздыкова, Р.М. Тажибаева, Ж.К. Жетибаев

ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ ДЕЦЕНТРАЛИЗОВАННЫХ ФИНАНСОВ.....537

Ж.С. Тажибаева, С.Д. Тажибаев, С.О. Танатова

РОЛЬ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ СРЕДЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....554

Ж.К. Тайбек, И.Е. Кожамкулова, Б.И. Оспан

ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ В УСТОЙЧИВОМ
ЭКОНОМИЧЕСКОМ РОСТЕ.....569

А.Р. Турсын, А.С. Тулеметова, К. Сейиткасымулы

ИССЛЕДОВАНИЕ КЛЮЧЕВЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КАК
ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ
СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ КАЗАХСТАНА.....587

З.К. Чуланова, Н.Ж. Бримбетова

ФИНАНСОВАЯ САМОДОСТАТОЧНОСТЬ РЕГИОНОВ ЗАПАДНОГО
КАЗАХСТАНА И МЕХАНИЗМЫ ИХ САМОРАЗВИТИЯ603

О.Л. Эм

МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
СИСТЕМ КОЛЛЕКТИВНОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ
КАЗАХСТАН.....620

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Редакторы: *Д.С. Аленов, Ж.Ш. Әден*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадыранова*

Подписано в печать 28.04.2025.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

40,5 п.л. Заказ 2.